

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Marta Cienkowska

Pan
Włodzimierz Czarzasty
Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

odpowiadając na zapytanie nr 3531 posła Michała Kowalskiego z 15 czerwca 2026 roku w sprawie ochrony miejsc pamięci narodowej i mogił żołnierzy Wojska Polskiego poległych we wrześniu 1939 r. w związku z realizacją obwodnicy Ciepielowa, uprzejmie proszę o przyjęcie następujących wyjaśnień.

Ad 1.

Jak wyjaśnił w piśmie z 27 lipca 2026 r.¹ Kierownik Delegatury w Radomiu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie, działający z upoważnienia Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków², na terenie ww. inwestycji - budowy obwodnicy Ciepielowa wraz z rozbudową DK79 zostały wykonane badania archeologiczne powierzchniowe i wykopaliskowe. Decyzją z 21 października 2020 r.³, decyzją z 22 października 2020 r.⁴ nr 810/DR/2020 oraz decyzją z 14 grudnia 2021 r.⁵ nr 969/DR/21 organ konserwatorski określił zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych, jakie mają być wykonane w związku z zamiarem realizacji ww. inwestycji. Następnie decyzją z 19 maja 2021 r.⁶ nr 305/DR/21 organ konserwatorski pozwolił Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Warszawie na przeprowadzenie archeologicznych badań powierzchniowych wyprzedzających rozbudowę drogi krajowej nr 79 na odcinku Ciepielów – Lipsko, a decyzją nr 304/DR/2021⁷ pozwolił na przeprowadzenie archeologicznych badań powierzchniowych wyprzedzających budowę obwodnicy Ciepielowa w ciągu drogi krajowej nr 79. Pismem z 17 kwietnia 2024 r.⁸ organ konserwatorski przedstawił inwestorowi warunki konserwatorskie. W dalszej kolejności Kierownik Delegatury decyzją z 11 marca 2025 r.⁹ nr 181/DR/25 oraz decyzją z 8 kwietnia 2025 r.¹⁰ nr 248/DR/25 udzielił pozwolenia na prowadzenie badań archeologicznych w formie nadzoru na terenie inwestycji Budowa drogi krajowej nr 79 na odcinku Ciepielów – Lipsko (na wskazanych w decyzjach odcinkach dróg). Natomiast decyzją z 12 czerwca 2024 r.¹¹ nr 379/DR/2024 oraz decyzją z 3 marca 2025 r.¹² nr 118/DR/25 Kierownik Delegatury pozwolił na prowadzenie badań archeologicznych wykopaliskowych na obszarze stanowiska archeologicznego Ciepielów 6/AZP 77-72/22, które znajduje się na obszarze ww. robót drogowych.

¹ Znak DR.020.2.2026

² dalej Kierownik Delegatury

³ Znak DR.5183.246.2020.mk

⁴ Znak DR.5183.249.2020.mk

⁵ Znak DR.5183.334.2021.wb, Przy rozwiązaniach projektowych wskazano na konieczność ominięcia działek, na których zlokalizowany jest dawny cmentarz żydowski.

⁶ Znak DR.5161.25.2021

⁷ Również z dnia 19 maja 2021 r., znak DR.5161.24.2021

⁸ Znak DR.5183.12.18.2024.mk

⁹ Znak. DR.5161.1.12.2025.mk

¹⁰ Znak DR.5161.18.2025.mk

¹¹ Znak DR.5161.7.40.2024.wb

¹² Znak DR.5161.1.11.2025.mk

Ad 3.

Jak wynika z akt sprawy, organ konserwatorski został powiadomiony (pocztą elektroniczną) 4 maja 2026 r. przez archeologa sprawującego nadzór nad ww. inwestycją, że *podczas nadzoru nie natrafiono na mogiły ani na ich pozostałości*. W przekazanej informacji podkreślone zostało, że *w dniu 25 kwietnia 2026 r. podczas kolejnego objazdu budowy wraz z pasjonatami historii znaleziony został na powierzchni ziemi fragment ludzkiej kości strzałkowej. Znajdował się on w bezpośrednim sąsiedztwie ekshumowanego przed laty przez Fundację Pamięć cmentarza żołnierzy niemieckich, zatem kontekst znaleziska jest niepewny*. Archeolog zaznaczył, że *pojawiające się w przestrzeni publicznej informacje o rzekomym zniszczeniu mogił lub ich pozostałości nie znajdują potwierdzenia w rzeczywistości*.

Ad 5.

Kompetencje do udzielenia odpowiedzi na to pytanie posiada Dyrektor Generalny Dróg Krajowych i Autostrad. Niezależnie od tego, wskazać należy, że organ konserwatorski przeprowadził 5 maja 2026 r. oględziny miejsca inwestycji (na wysokości miejscowości Dąbrowa). Jak wynika z notatki służbowej z podjętych działań, nie zarejestrowano materiału kostnego znajdującego się w rejonie mogiły (pomnika). Dodatkowo pracownik organu konserwatorskiego nie potwierdził *realizacji prac na terenie wyznaczonej mogiły (pomnika)*. Niemniej jednak wskazano w ww. notatce, że *w odległości około 100 m od mogiły (pomnika), poza pasem inwestycji, zadokumentowano pozostawione na ściętym pniu drzewa m.in. guziki, łuskę karabinową (obok 4 wykopów), które pozostawiono na miejscu. Na prowadzenie poszukiwań MWKZ nie wydawał pozwolenia, ani nie był o nich informowany*.

Ad 6.

Jak wskazano w ad 1, inwestor uzyskał wymagane prawem pozwolenia konserwatorskie. Inwestycja została poprzedzona badaniami archeologicznymi powierzchniowymi, które były podstawą do dalszego etapu projektowego wykonanego na zlecenie inwestora.

Zaznaczyć trzeba, że wojewódzki konserwator zabytków (a w przedmiotowej sprawie - kierownik Delegatury) jest organem o charakterze specjalistycznym w zakresie ochrony zabytków i wykonywanie podstawowych zadań, do których ma kompetencje ustanawiane ustawowo, upoważnia również jego pracowników, posiadających odpowiednie kwalifikacje, do oceny materiału dowodowego zgromadzonego w rozpatrywanej sprawie.

Ad 7.

W tym miejscu należy wyjaśnić, że organ konserwatorski 5 maja 2026 r. (jak wskazano powyżej) oraz 8 maja 2026 r. i 2 lipca 2026 r. przeprowadził oględziny miejsca inwestycji. Jak wynika z protokołu z 8 maja 2026 r., w czynnościach wzięt udział archeolog sprawujący nadzór ze strony inwestora, a prace *nie obejmują bezpośrednio miejsc pamięci, w tym mogił czy pomników*.

Wyjaśnić należy, że zgodnie z art. 38 ust. 1 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami¹³ prowadzenie kontroli przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami należy do wyłącznych kompetencji wojewódzkiego konserwatora zabytków lub działających z jego upoważnienia pracowników wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków. Oznacza to, że organ konserwatorski samodzielnie organizuje i prowadzi kontrole, a także podejmuje działań w przypadku stwierdzenia w toku kontroli nieprawidłowości. Natomiast Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego jako organ ochrony zabytków wyższego stopnia ocenia decyzje wydane przez

¹³ Dz.U z 2024 r., poz 1292 ze zm,

wojewódzkiego konserwatora zabytków jedynie na skutek odwołania od konkretnej decyzji lub w postępowaniu nadzwyczajnym w trybie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego.

Ad 8.

Podmioty inne niż Instytut Pamięci Narodowej¹⁴ nie mają prawa prowadzenia ekshumacji grobów wojennych. Tym samym w razie natrafienia na szczątki osób, których poszukiwaniem i ekshumacją zajmuje się w ramach swojej działalności IPN, osoby prowadzące badania czy poszukiwania powinny natychmiast przerwać prace i niezwłocznie powiadomić o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ponadto pismem z 11 kwietnia 2017 r.¹⁵ Generalny Konserwator Zabytków skierował do wojewódzkich konserwatorów zabytków wytyczne w sprawie poszukiwania i rozpoznawania miejsc spoczynku ofiar zbrodni wojennych i zbrodni komunistycznych oraz przeprowadzania ekshumacji grobów wojennych. Podkreślono w nich powyższe kompetencje IPN oraz konieczność uzyskania pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na badania archeologiczne oraz poszukiwanie zabytków.

Należy pamiętać, że odkrycie grobów wojennych w trakcie budowy drogi nakłada na wykonawcę bezwzględny obowiązek natychmiastowego wstrzymania prac ziemnych. Świadome kontynuowanie robót wyczerpuje znamiona art. 262 § 1 Kodeksu karnego¹⁶ z uwagi na szacunek i cześć dla zwłok, prochów ludzkich oraz miejsca spoczynku zmarłego.

Ad 10.

Zagadnienia związane z grobami i cmentarzami wojennymi uregulowane zostały w ustawie z 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2337). Zgodnie z art. 5 i 5a ustawy sprawy dotyczące ww. obiektów znajdują się w kompetencji wojewody.

Prowadzenie działalności związanej z upamiętnianiem miejsc, wydarzeń i postaci historycznych w dziejach walk i męczeństwa Narodu Polskiego zarówno w kraju, jak i za granicą w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r. zgodnie z art. 1 pkt 6 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2023 r. poz. 102) należy do właściwości IPN.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, realizując swoje ustawowe kompetencje, wspiera projekty dotyczące opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi w ramach programu MKiDN „Groby i cmentarze wojenne w kraju”. Dotację mogą otrzymać sprawujące opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi jednostki samorządu terytorialnego, samorządowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, uczelnie publiczne i niepubliczne, kościoły i związki wyznaniowe, a także ich osoby prawne. Program jest rozstrzygany w procedurze konkursowej i pozwala dofinansować zadania realizowane w trybie jednorocznym. Jeden wnioskodawca może złożyć maksymalnie 2 wnioski. Minimalna kwota wnioskowana to 10 000 zł, a maksymalna 300 000 zł. Ze szczegółowymi wytycznymi oraz regulaminem można zapoznać się na stronie internetowej <https://www.gov.pl/web/kultura/groby-i-cmentarze-wojenne-w-kraju-2026>.

Kolejna edycja programu na 2027 rok zostanie ogłoszona w ostatnim kwartale 2026 r.

¹⁴ Dalej IPN

¹⁵ Znak DOZ.6811.1.2017.AO

¹⁶ Dz.U z 2026 r. poz. 902 ze zm.

Ponadto informuję, że w zakresie pozostałych pytań udzielenie informacji należy do kompetencji inwestora, tj. Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Warszawie.

Z poważaniem

z up. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Sekretarz Stanu

Maciej Wróbel

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/